

Грудницький В.М. Розмежування понять «монопольне» та «домінуюче» становище суб'єктів господарювання на ринку / В.М. Грудницький // Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і наука без кордонів-2013», Том. 18. Право. Філософія.: – Перемишль, Польща. – 07-15 грудня 2013. – с.8-10.

Грудницький В.М.

Донецький національний технічний університет, Україна

Розмежування понять «монопольне» та «домінуюче» становище суб'єктів господарювання на ринку

Чітке визначення та розуміння змісту понять, які використовуються в законодавстві про захист економічної конкуренції, є необхідною умовою для правильного та ефективного його застосування.

Як зазначає С.С. Валітов, однією із теоретичних і практичних проблем визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку є розкриття змісту понять «монопольне», «домінуюче»[1, с.482].

Дослідженням проблеми монопольного та домінуючого становища суб'єктів господарювання на ринку займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені економісти і юристи: В. Мамутов, З. Борисенко, С. Паращук, С. Валітов, С. Мельник, О. Подцерковний, Н. Саніахметова, І. Князева та інші. Але, слід підкреслити, що в літературі залишилися мало дослідженими питання визначення «монопольного» та «домінуючого» становища.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо: на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; не зазнає значної конкуренції в наслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

Монопольним (домінуючим) вважається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції.

Монопольним (домінуючим) також може бути визначене становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема в наслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам[3].

Законодавством України також встановлені ознаки колективного монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання.

Таким чином, якщо виходити із змісту наведеної статті, то поняття «монопольне», «домінуюче» становище є синонімами і між ними немає ніякої різниці.

Але, нагадаємо, що слово «монополія» походить від грецького «monopolien» - один продавець. Економічна наука використовує цей термін для характеристики ситуації, коли окрема фірма чи підприємство є єдиним виробником унікальної продукції і внаслідок цього може контролювати випуск значної частини, або, навіть, цілої галузі.

Під поняттям «домінувати» (лат. *dominati*) розуміють – переважати або панувати, але ні в якому разі не мати виключне право (бути єдиним) в торгівлі або виробництві[1, с.482].

Домінуючий суб'єкт господарювання діє на ринку не один, а в оточенні дрібних (малих) конкурентів (аутсайдерів). Ці дрібні конкуренти в певній мірі здійснюють вплив на умови обігу товару на конкретному ринку, а, відповідно, і на домінуючого суб'єкта господарювання. У цьому полягає істотна відмінність домінуючого суб'єкта господарювання від монополії. Таким чином, невірно вважати синонімами поняття «монопольного» і «домінуючого» становища суб'єктів господарювання на ринку. Прикладом монопольних ринків є ринки природних монополій. До інших монопольних утворень відносяться житлово-експлуатаційні підприємства на ринку експлуатації і поточного ремонту житлового фонду; спеціалізовані підприємства по ремонту і технічному обслуговуванню ліфтів тощо.

Окрім цього, в економіці зустрічаються підприємства, частка яких на ринку менше 100 відсотків, але вони не зазнають значної конкуренції завдяки тому, що частки, які належить конкурентам, відносно невеликого розміру.

Що ж стосується визначення самого монопольного та домінуючого становища суб'єкта господарювання на ринку, то законодавство України не містить легального визначення. Лише є вказівки на певні обставини, за яких становище суб'єкта господарювання визнається монопольним (домінуючим).

При формулюванні поняття монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання на ринку український законодавець не може орієнтуватися винятково на економічні категорії, але і має використовувати зарубіжне законодавство і правозастосовну практику. Безумовно, законодавцем мають бути враховані особливості економічного стану української держави, історичний розвиток, менталітет народу й інші важливі чинники та обставини.

У якості прикладу можна навести визначення домінуючого становища у законодавстві Російської Федерації. Стаття 5 Федерального закону «Про захист конкуренції» закріплює: домінуючим становищем визнається становище суб'єкта господарювання (групи осіб) або декількох суб'єктів господарювання (груп осіб) на ринку певного товару, яке надає такому суб'єкту господарювання (групі осіб) або таким суб'єктам господарюванням (групам осіб) можливість здійснювати вирішальний вплив на загальні умови обігу товару на відповідному товарному ринку, і (або) усувати з цього товарного ринку інших суб'єктів господарювання, і (або) перешкоджати доступу на цей товарний ринок іншим суб'єктам господарювання[2].

Слід зазначити, що і в законодавстві Європейського Союзу вживаним є поняття «домінуюче становище», а не «монопольне становище».

Таким чином, поняття «монопольне» та «домінуюче» становище суб'єктів господарювання на ринку не є тотожними.

Актуальним також є те, що у світлі гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС доцільним було б використання терміну «домінуюче становище» ніж поняття «монопольне становище», оскільки це

дозволяє уникнути змішування з подібними за найменуванням економічними категоріями, котрі істотно різняться за змістом.

Література:

1. Валитов С.С. Концепция рынка в системе законодательства о защите экономической конкуренции.// Вісник Донецького національного університету, сер. В: Економіка і право, Вип.1. – 2009. – С.478-485.

2. О защите конкуренции: Федеральный Закон от 26.07.2006. – №135-ФЗ// Режим доступа: <http://duma.consultant.ru/page.aspx?877909>

3. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-14 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 12. — Ст. 64.